

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування

Навчально-науковий інститут права
Кафедра правоохоронної діяльності та спеціальних
юридичних дисциплін

07-01-143М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять та самостійної роботи
з освітньої компоненти «Кримінальне право»
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
за освітньо-професійною програмою «Право» спеціальності
081 «Право» галузі знань 08 «Право»
денної та заочної форми навчання

ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

Рекомендовано
науково-методичною радою з якості
навчально-наукового інституту
права
Протокол № 5 від 18.11.2024 р.

Рівне –2024

Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з освітньої компоненти «Кримінальне право» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійною програмою «Право» спеціальності 081 «Право» галузі знань 08 «Право» денної та заочної форми навчання. [Електронне видання] / Слободенюк І. В. Сахнюк В. В.– Рівне : НУВГП, 2024. – 51 с.

Укладач: *Слободенюк Інна Валентинівна*, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри правоохоронної діяльності та спеціальних юридичних дисциплін; *Сахнюк Віта Володимирівна*, доктор філософії з права, доцентка кафедри інформаційного права та юридичної журналістики.

Відповідальна за випуск: *Гришко Вікторія Іванівна*, к.пед.н., доцент, завідувач кафедри правоохоронної діяльності та спеціальних юридичних дисциплін.

Керівник групи забезпечення спеціальності 081 Право

Міщук І. В.

Попередня версія методичних вказівок: 07-01-91М

© І. В., Слободенюк,
В. В. Сахнюк, 2024
© НУВГП, 2024

Зміст

ПЕРЕДМОВА	4
1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТА ЇЇ СТРУКТУРА	4
1.1. Опис освітньої компоненти	4
1.2. Тематика практичних занять	8
1.3. Контрольні заходи та засоби діагностики.....	11
1.4. Критерії та шкала оцінювання	11
2. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	12
3. САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ.....	41
4. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ	42
5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	46

Передмова

Шановні студенти!

Освітня компонента «Кримінальне право» є важливою для покращення фахової підготовки правника та сприятиме формуванню індивідуальної освітньої траєкторії здобувача першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з освітньої компоненти «Кримінальне право», розроблені з метою надання системного та глибокого розуміння основних аспектів кримінального права та глибокого вивчення кримінального законодавства. Ця частина методичних вказівок стосується лише Основної частини кримінального права.

Кримінальне право відіграє ключову роль у формуванні правової свідомості та професійних компетенцій майбутніх юристів. Завдяки цим методичним вказівкам, здобувачі матимуть можливість вивчити основні положення Особливої частини кримінального права, ознайомитися з основними аспектами кваліфікації кримінальних правопорушень.

Пропоновані методичні вказівки допоможуть зорієнтуватись при підготовці до практичних занять, організувати самостійну роботу.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТА ЇЇ СТРУКТУРА

1.1. Опис освітньої компоненти

Мета: формування у здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня знань кримінального закону, чіткого уявлення про особливості виникнення і розвитку основних інститутів кримінального права, а також навичок правильного застосування закону про кримінальну відповідальність у правозастосовній практиці.

Основні завдання: засвоїти завдання, принципи і доктрину кримінального права, знати зміст правових інститутів кримінального права та кримінального законодавства; сформувати вміння аналізувати практику та використовувати

знання, визначати підстави кримінальної відповідальності, обирати оптимальні її форми, правильно визначати юридично значущі обставини, що впливають на призначення покарання, вибір оптимального виду та строку або розміру покарання.

Компетентності:

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у галузі правничої діяльності.

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК6. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК8. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК9. Здатність працювати в команді.

ЗК10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК16. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

ЗК18. Здатність володіти навичками публічних виступів, ведення переговорів, професійної та наукової дискусії, підготовка та демонстрація результатів дослідження

ЗК19. Здатність мобілізувати ресурси, організовувати та планувати власну діяльність

ЗК20. Вміння працювати з даними, володіти інформаційному грамотністю, комунікацією та взаємодією у

цифровому суспільстві.

СК2. Здатність аналізувати ретроспективи розвитку правових явищ та процесів у контексті їх впливу на сучасну правову систему.

СК3. Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.

СК4. Здатність застосовувати Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, а також прецедентну практику Європейського суду з прав людини.

СК6. Здатність здійснювати порівняльний аналіз окремих правових інститутів права Європейського Союзу та Ради Європи і правової системи України.

СК7. Здатність застосовувати норми та інститути права, щонайменше з таких галузей, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, трудове право, кримінальне і кримінальне процесуальне право.

СК8. Здатність застосовувати правові принципи та доктрини . СК9. Здатність використовувати бази даних органів юстиції та інформаційні технології необхідні під час здійснення юридичної діяльності.

СК9. Здатність використовувати бази даних органів юстиції та інформаційні технології необхідні під час здійснення юридичної діяльності.

СК10. Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.

СК11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.

СК12. Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.

СК13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.

СК14. Здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та

конфіденційної інформації.

СК15. Здатність до самостійної підготовки проєктів актів правозастосування.

СК16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

СК17. Здатність аналізувати правові процеси і явища в історичному контексті.

СК18. Здатність до складання процесуальних документів.

СК19. Здатність до адаптації у професійному середовищі, вміння вирішувати складні професійні задачі, застосовуючи сучасні інформаційні технології.

СК20. Здатність до орієнтації у правових природоохоронних напрямках.

СК21. Здатність до розуміння теоретичних засад явища корупції, причини її виникнення і вплив на різні сфери життя, основ національної антикорупційної політики, типових корупційних ризиків та заходів щодо їх усунення.

СК22. Здатність до розуміння основних засад академічної доброчесності, процедури її забезпечення та відповідальність учасників освітнього процесу за порушення її принципів і норм.

Програмні результати навчання (ПРН). Результати навчання (РН)

РН3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

РН5. Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю.

РН12. Доносити до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло.

РН13. Знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.

РН14. Використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел для правничої діяльності.

РН15. Вільно використовувати для правничої діяльності доступні інформаційні технології і бази даних.

PH16. Використовувати комп'ютерні програми, необхідні у правничій діяльності.

PH17. Працювати в команді, забезпечуючи виконання завдань команди.

PH18. Застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи.

PH19. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

PH20. Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.

PH21. Готувати проекти необхідних актів застосування права відповідно до правового висновку зробленого у різних правових ситуаціях.

PH22. Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях.

PH25. Уміти передбачати, виявляти та аналізувати проблеми, пов'язані з корупцією та академічною доброчесністю, реалізовувати заходи щодо їх запобігання у межах напрямів своєї діяльності.

1.2. Тематика практичних занять

№	Назва теми	К-сть годин лекцій	К-сть годин практ
Модуль 1			
1.	Поняття, структура та важливість Особливої частини кримінального права України	2	2
2.	Злочини проти основ національної безпеки України	2	2
3.	Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи	2	4
4.	Кримінальні правопорушення проти волі, честі та гідності особи	2	2

5.	Кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи	2	2
6.	Кримінальні правопорушення проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина	2	2
7.	Кримінальні правопорушення проти власності	4	4
8.	Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності	2	2
9.	Кримінальні правопорушення проти довкілля	2	2
	Всього Модуль 1	20	22
Модуль 2			
10.	Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки	1	1
11.	Кримінальні правопорушення проти безпеки виробництва	1	1
12.	Кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту	1	1
13.	Кримінальні правопорушення проти громадського порядку та моральності	1	1
14.	Кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення	1	2
15.	Кримінальні правопорушення у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних	1	2

	кордонів, забезпечення призову та мобілізації		
16.	Кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів	2	2
17.	Кримінальні правопорушення у сфері використання електронно – обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку	2	2
18.	Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг	2	2
19.	Кримінальні правопорушення проти правосуддя	2	2
20.	Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення)	2	2
21	Кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку	2	2
22	Нове кримінальне законодавство та постанови Верховного Суду України	2	2
	Всього Модуль 2	20	22
	Всього	40	44

1.3. Контрольні заходи та засоби діагностики

Поточний контроль знань здобувачів освіти з освітньої компоненти проводиться у формах:

- усного опитування на практичних заняттях;
- оцінки за написання есе та участь в обговоренні проблемних питань;
- аналіз та складання правових документів;
- оцінка виконання індивідуального науково-дослідного завдання.

1.4. Критерії та шкала оцінювання

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності здобувача вищої освіти при оцінюванні результатів поточного контролю з освітньої компоненти «Кримінальне право» є:

- повнота і вчасність виконання всіх видів навчальної роботи, передбачених силябусом освітньої компоненти;
- глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом освітньої компоненти, що міститься в основних та додаткових рекомендованих літературних джерелах;
- вміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку;
- характер відповідей на поставленні питання (чіткість, логічність, лаконічність, послідовність тощо);
- вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних занять;
- вміння аналізувати достовірність одержаних результатів.

Оцінювання результатів поточного контролю проводиться у розрахунку від 0 до 100 балів.

Основними методами оцінювання є:

- аналіз усних відповідей;
- виконання практичних завдань;
- аналіз та складання правових документів;
- написання есе та тез.

Оцінювання виконання завдань здійснюється за такими критеріями (у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленими до цілого числа):

0% – завдання не виконано;

40% – завдання виконано частково, висновки не аргументовані і не конкретні, звіт підготовлено недбало;

60% – завдання виконано повністю, висновки містять окремі недоліки, судження здобувача освіти не достатньо аргументовані, звіт підготовлено з незначним відхиленням від вимог;

80% – завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки несистемного характеру ;

100% – завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

Національна шкала оцінювання

Кількість набраних балів студентом	Оцінка за національною шкалою
90-100 балів	Зараховано
82-89 балів	
74-81 балів	
64-73 балів	
60-63 балів	
35-59 балів	Не зараховано з можливістю повторного складання
1-34 балів	Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням курсу

2. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО (ОСОБЛИВА ЧАСТИНА)

МОДУЛЬ 1.

Тема 1. Поняття, структура та важливість Особливої частини кримінального права України

План заняття:

1. Поняття особливої частини Кримінального кодексу України та її значення.
2. Структура особливої частини КК України, поділ на розділи.
3. Систематизація КК України, її значення для тлумачення закону.

Питання для самостійної роботи:

1. Поняття та система Особливої частини кримінального права та її значення.
2. Специфіка Особливої частини кримінального права та її єдність і зв'язок із Загальною частиною.
3. Види правових норм Особливої частини – заборонні, заохочувальні та роз'яснювальні.
4. Поняття наукових основ кваліфікації кримінальних правопорушень.
5. Функції складу кримінального правопорушення.
6. Правове значення правильної кваліфікації кримінальних правопорушень.
7. Значення об'єкту, об'єктивної сторони, суб'єкту та суб'єктивної сторони кримінального правопорушення для правильної його кваліфікації.
8. Значення конкуренції статей при визначенні кваліфікації кримінальних правопорушень.

Завдання 1

Випишіть з Кримінального кодексу України три статті з різних розділів Особливої частини. Для кожної статті визначте об'єкт, об'єктивну сторону, суб'єкт та суб'єктивну сторону складу кримінального правопорушення. Проаналізуйте значення кожного елемента для правильної кваліфікації цих правопорушень.

Завдання 2

Розкрийте взаємозв'язок між Загальною та Особливою частинами КК України. Наведіть приклад правової норми, яка ілюструє цей зв'язок.

Література (Основна: 1, 2, 3, 5, 6. Допоміжна: 9, 12, 13, 17, 21, 20, 26, 28, 30, 31 46, 47).

Тема 2. Злочини проти основ національної безпеки України

План заняття:

1. Кваліфікація дій, спрямованих на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади.

2. Кваліфікація дій, що посягають на територіальну цілісність і недоторканність України.

3. Державна зрада і шпигунство: відмінності.

4. Кваліфікація посягання на життя державного або громадського діяча.

5. Кваліфікація диверсії.

Питання для самостійної роботи:

1. *Загальна характеристика злочинів проти основ національної безпеки України та їх види.*

2. *Злочини, спрямовані проти державної безпеки та конституційного ладу України та її територіальної цілісності і недоторканності.*

3. *Злочини, що спрямовані проти зовнішньої безпеки обороноздатності, державної, економічної та інформаційної безпеки України.*

4. *Злочини, що спрямовані проти внутрішньої безпеки, економічних основ країни.*

5. *Злочини, що спрямовані проти нормальної діяльності усіх гілок державної влади та політичних партій.*

Завдання 1

Поясніть значення статей 109–114 КК України для забезпечення національної безпеки. Як, на Вашу думку, співвідноситься національна безпека та воєнна безпека?

Завдання 2

Громадянин України А. надав іноземній державі інформацію, яка становить державну таємницю. Громадянин Б., знаючи про намір А., допоміг йому встановити контакт з іноземною розвідкою. Через місяць Б. почав співпрацювати з тією ж розвідкою і передав власноруч зібрані відомості, які не становили державної таємниці, але могли бути використані для шкоди обороноздатності України.

1. Кваліфікуйте дії А. та Б., вказавши відповідні статті КК України.

2. Визначте, чи можна кваліфікувати дії Б. як державну зраду.

3. Обґрунтуйте свою відповідь, пояснивши різницю між державною зрадою та шпигунством.

Завдання 3

Ознайомтесь з матеріалами за посиланням: [Новини Верховного Суду – Рішення щодо злочинів проти національної безпеки](#). Ці матеріали надають корисну інформацію для вивчення та аналізу судової практики Верховного Суду щодо злочинів, які становлять загрозу національній безпеці. Завдання:

1. Ознайомтесь з наведеними судовими рішеннями та розберіть підходи до кваліфікації злочинів, спрямованих на посягання на територіальну цілісність і конституційний лад.

2. Визначте, які правові позиції Верховного Суду мають значення для вирішення подібних справ.

3. Складіть короткий аналіз того, як ці рішення можуть вплинути на практику правозастосування при кваліфікації злочинів проти основ національної безпеки України.

Література (Основна: 1, 2, 3, 6. Допоміжна: 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 20, 21, 26, 28, 29, 30, 31, 34, 41, 45, 46, 47).

Тема 3. Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи

План заняття:

1. Визначення злочинів проти життя і здоров'я особи та їх кваліфікація.
2. Кримінально-правова характеристика умисних вбивств при обтяжуючих і пом'якшуючих обставинах.
3. Встановлення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень та їх подальша кримінально-правова кваліфікація.
4. Кваліфікація злочинів проти життя і здоров'я, вчинених медичними працівниками.
5. Інші злочини проти життя та здоров'я.

Питання для самостійної роботи:

1. *Поняття кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи та види.*
2. *Кримінальні правопорушення проти життя. Загальна характеристика. Поняття вбивства та його види.*
3. *Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти здоров'я.*
4. *Кримінальні правопорушення, що становлять небезпеку для життя і здоров'я людини, які вчинюються у сфері медичного обслуговування.*
5. *Інші кримінальні правопорушення, що становлять небезпеку для життя і здоров'я людини.*

Завдання 1

Ознайомтеся з Постановою Пленуму Верховного суду України «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03#Text>) та опрацюйте її. Дайте відповіді на наступні запитання:

1. Що слід розуміти під умисним вбивством малолітньої дитини?
2. Які ознаки умисного вбивства, вчиненого з особливою жорстокістю?

3. Що таке хуліганський мотив?

4. Що слід розглядати під умисним вбивством, вчиненим на замовлення?

5. Що таке виконання службового обов'язку в розумінні постанови?

Завдання 2

Заповніть таблицю «Види тілесних ушкоджень».

<i>Вид тілесних ушкоджень</i>	<i>Ознаки</i>	<i>Втрата працездатності</i>	<i>Розлад здоров'я</i>
Тяжке тілесне ушкодження			
Середньої тяжкості тілесне ушкодження			
Легке тілесне ушкодження, що спричинило короткотривалий розлад здоров'я			
Легке тілесне ушкодження			

Завдання 3

Розв'яжіть задачу:

Олександр Петрович, 60-річний пенсіонер, проживав у селі Зелене разом із сином Іваном та дружиною Марією. Іван, 35-річний чоловік, з 2015 року не мав офіційної роботи, зловживав алкоголем і часто влаштовував конфлікти з батьками, застосовуючи фізичну силу та виганяючи їх з дому.

15 березня 2023 року, близько 19:00, Іван повернувся додому в стані алкогольного сп'яніння та розпочав сварку з батьком, ображаючи його нецензурною лайкою. Під час конфлікту він вдарив Олександра кулаком в обличчя, спричинивши рану над правою бровою та синець під оком.

Після цього Іван пішов до літньої кухні. Олександр, через постійні знущання сина, взяв кухонний ніж і пішов за ним. У приміщенні літньої кухні він наніс Івану два удари ножем у грудну клітку та поріз в ділянці лівого вуха. Від отриманих поранень Іван помер на місці події.

Судово-медична експертиза встановила, що смерть настала внаслідок колото-різаних ран грудної клітки, які призвели до масивної крововтрати. Олександр визнав свою вину, пояснивши, що діяв спонтанно і вчинив це у зв'язку з систематичним насильством та знущанням з боку сина.

Запитання для аналізу:

1. Як слід кваліфікувати дії Олександра відповідно до Кримінального кодексу України?
2. Які обставини можуть бути враховані судом при призначенні покарання в цьому випадку?
3. Чи може стан сильного душевного хвилювання бути підставою для пом'якшення покарання?
4. Які докази необхідні для підтвердження перебування особи в стані сильного душевного хвилювання під час вчинення злочину?

Література (Основна: 1, 2, 3, 5, 6. Допоміжна: 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 20, 21, 26, 28, 29, 30, 31, 34, 41, 45, 46, 47).

Тема 4. Кримінальні правопорушення проти волі, честі та гідності особи

План заняття:

1. Визначення злочинів проти волі, честі та гідності особи.
2. Класифікація злочинів проти волі, честі та гідності особи.

Питання для самостійної роботи:

1. *Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти волі, честі та гідності людини.*
2. *Юридична характеристика окремих складів кримінального правопорушення.*

Завдання 1

Розв'яжіть задачі та складіть формули для кваліфікації:

1. Громадянин А. запросив свого знайомого Б. до себе додому для обговорення фінансових питань. Під час зустрічі А., погрожуючи фізичною розправою, замкнув Б. у кімнаті на кілька годин, не дозволяючи йому вийти.
2. Громадянин В. погрожував громадянці Г. розголосити компрометуючу інформацію про неї, якщо вона не погодиться вийти за нього заміж. Під тиском Г. погодилася на шлюб.
3. Громадянин Д., маючи конфлікт із сусідом Є., домовився з лікарем про незаконне поміщення Є. до психіатричного закладу, надавши неправдиву інформацію про його психічний стан. Є. був примусово госпіталізований без належних підстав.

Завдання 2

Охарактеризуйте склад злочину, передбаченого статтею 149 Кримінального кодексу України «Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини». Наведіть приклади дій, які можуть підпадати під цю статтю, та поясніть, чому вони є кримінально караними.

Перейдіть на офіційний сайт Судової влади України та знайдіть розділ "Судова статистика". Завантажте річні звіти за останні три роки. У кожному звіті знайдіть розділ, присвячений кримінальним справам за статтею 149 Кримінального кодексу України. Порівняйте кількість розглянутих справ, винесених вироків та інших показників за кожен рік. Зробіть висновки щодо тенденцій у судовому розгляді справ, пов'язаних з торгівлею людьми, за останні три роки.

Література (Основна: 1, 2, 3, 6. Допоміжна: 9, 11, 12, 13, 20, 21, 26, 28, 29, 30, 31, 34, 35, 36, 37, 41, 45, 46, 47.

Тема 5. Кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи

План заняття:

1. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи: суб'єкти і потерпілі.

2. Значення віктимної поведінки потерпілого для кваліфікації злочину,

3. Кваліфікація статевих злочинів.

Питання для самостійної роботи:

1. Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи.

2. Юридичний аналіз кримінальних правопорушень проти статевої свободи особи.

Завдання 1

Порівняйте склади злочинів, передбачених статтями 152 (Згвалтування) та 153 (Сексуальне насильство) Кримінального кодексу України. Визначте спільні та відмінні риси, а також особливості кваліфікації цих злочинів.

Завдання 2

Ознайомтеся з рішеннями судів України щодо злочинів, передбачених статтями 154 (Примушування до вступу в статевий зв'язок) та 155 (Статеві зносини з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку) КК України. Визначте основні тенденції та проблеми в застосуванні цих норм.

Література (Основна: 1, 2, 3, 5, 6. Допоміжна: 9, 11, 12, 13, 14, 15, 20, 21, 26, 28, 29, 30, 31, 34, 41, 43, 45, 46, 47).

Тема № 6. Кримінальні правопорушення проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина

План заняття:

1. Загальна характеристика і суб'єкти злочинів проти виборчих та трудових прав громадян.

2. Відповідальність за порушення трудового законодавства.

3. Злочини проти особистих прав і свобод людини.

4. Кваліфікація злочинів щодо прав дітей і батьків.

5. Злочини проти свободи совісті та релігійної діяльності.

Питання для самостійної роботи:

1. *Види кримінальних правопорушень проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина та їх загальна характеристика*

2. *Кримінальні правопорушення проти виборчих прав громадян та юридичний аналіз деяких складів кримінального правопорушення.*

3. *Кримінальні правопорушення проти трудових прав громадян та юридичний аналіз деяких складів кримінального правопорушення.*

4. *Кримінальні правопорушення в сфері охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності та юридичний аналіз деяких складів кримінального правопорушення.*

5. *Кримінальні правопорушення проти інших особистих прав і свобод людини і громадянина та юридичний аналіз деяких складів кримінального правопорушення.*

6. *Кримінальні правопорушення проти сім'ї та юридичний аналіз деяких складів кримінального правопорушення.*

7. *Кримінальні правопорушення проти свободи совісті та юридичний аналіз деяких складів кримінального правопорушення.*

Завдання 1

Ознайомтеся з реальним випадком порушення трудових прав працівника, який призвів до кримінальної відповідальності роботодавця. Проаналізуйте обставини справи, кваліфікацію злочину та винесений вирок, скориставшись Єдиним державним реєстром судових рішень.

Завдання 2

Громадянин Іваненко, будучи керівником підприємства, відмовив працівниці Петровій у прийомі на роботу через її

релігійні переконання, відкрито заявивши про це під час співбесіди. *Визначте, чи містять дії Іваненка склад кримінального правопорушення. Якщо так, вкажіть статтю Кримінального кодексу України, яка передбачає відповідальність за такі дії. Обґрунтуйте свою відповідь, посилаючись на відповідні норми законодавства.*

Література (Основна: 1, 2, 3, 5, 6. Допоміжна: 9, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 20, 21, 26, 28, 29, 30, 31, 34, 41, 45, 46, 47).

Тема 7. Кримінальні правопорушення проти власності

План заняття:

1. Кваліфікація різних видів викрадення майна.
  2. Особливості злочинів, скоєних спеціальними суб'єктами.
  3. Кваліфікація вимагання: визначення вимагання та його відмінності від грабежу і розбою.
  4. Обставини, що впливають на кваліфікацію злочину.
  5. Шахрайство та заподіяння майнової шкоди.
- Відповідальність за знищення та пошкодження майна.

Питання для самостійної роботи:

1. *Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти власності.*
2. *Кримінально-правова характеристика обставин, що обтяжують різні форми викрадення чужого майна.*
3. *Спільність та розмежованість суміжних кримінальних правопорушень.*

Завдання 1

Ознайомтеся з Постановою Пленуму Верховного суду України «Про судову практику в справах про злочини проти власності» (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09#Text>) та опрацюйте її.

Завдання 2

Дослідіть відмінності між грабежем, розбоем та вимаганням, звертаючи увагу на об'єктивну та суб'єктивну

сторони цих кримінальних правопорушень. Підготуйте порівняльну таблицю з основними характеристиками кожного кримінального правопорушення.

Завдання 3

Проаналізуйте обставини, що обтяжують або пом'якшують відповідальність за знищення чи пошкодження майна. Підготуйте перелік таких обставин та поясніть їх вплив на кваліфікацію злочину.

Завдання 4

Громадянин А. проник до будинку громадянина Б. з метою викрадення цінностей. Під час обшуку приміщення А. знайшов сейф, який не зміг відкрити. Тоді він підпалив будинок, сподіваючись, що вогонь знищить сліди його перебування. В результаті пожежі будинок було повністю знищено, а власник зазнав значних матеріальних збитків. Які злочини вчинив громадянин А.? Як слід кваліфікувати дії А. з урахуванням його намірів та наслідків? Які обставини можуть вплинути на призначення покарання для А.?

Література (Основна: 1, 2, 3, 5, 6. Допоміжна: 9, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 20, 21, 26, 28, 29, 30, 31, 34, 41, 45, 46, 47).

Тема 8. Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності

План заняття:

1. Кваліфікація злочинів, що загрожують бюджетній та фінансовій системі України.
2. Правопорушення, які порушують нормальну господарську діяльність.
3. Відповідальність за контрабанду.
4. Злочини, що шкодять інтересам торгівлі та побутового обслуговування населення.

Питання для самостійної роботи:

- 1. Загальна характеристика і види кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності.*
- 2. Кримінальні правопорушення у сфері кредитно-фінансової, банківської і бюджетної систем України та юридичний аналіз деяких складів кримінального правопорушення.*
- 3. Кримінальні правопорушення у сфері підприємництва, конкурентних відносин та іншої діяльності господарюючих суб'єктів та юридичний аналіз деяких складів кримінального правопорушення.*
- 4. Кримінальні правопорушення у сфері банкрутства та юридичний аналіз деяких складів кримінального правопорушення.*
- 5. Кримінальні правопорушення у сфері використання фінансових ресурсів та обігу цінних паперів та юридичний аналіз деяких складів кримінального правопорушення.*
- 6. Кримінальні правопорушення у сфері обслуговування споживачів та юридичний аналіз деяких складів кримінального правопорушення.*
- 7. Кримінальні правопорушення у сфері приватизації державного та комунального та юридичний аналіз деяких складів кримінального правопорушення.*

Завдання 1

Проаналізуйте декілька судових рішень щодо кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності. Зверніть увагу на кваліфікацію дій обвинувачених та обставини, що вплинули на призначення покарання.

Завдання 2

Знайдіть та проаналізуйте статистичні дані щодо кількості виявлених та розслідуваних кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності в Україні за останні п'ять років. Визначте тенденції та можливі причини змін.

Завдання 3

Підприємець Іванов, бажаючи unikнути сплати податків, надав до податкової інспекції завідомо неправдиві відомості про

доходи свого підприємства, що призвело до ненадходження до бюджету значної суми коштів. Окрім того, Іванов здійснював підприємницьку діяльність без відповідної ліцензії, хоча така ліцензія була обов'язковою для його виду діяльності. *Які кримінальні правопорушення вчинив Іванов? Які статті Кримінального кодексу України передбачають відповідальність за такі дії? Які обставини можуть вплинути на кваліфікацію дій Іванова та призначення йому покарання?*

Література (Основна: 1, 2, 3, 5, 6. Допоміжна: 9, 11, 12, 13, 14, 15, 18, 20, 21, 25, 26, 28, 29, 30, 31, 34, 41, 45, 46, 47).

Тема 9. Кримінальні правопорушення проти довкілля

План заняття:

1. Кваліфікація порушення правил екологічної безпеки, незаконної порубки або незаконне перевезення, зберігання, збут лісу;
2. Забруднення або псування земель;
3. Незаконне полювання;
4. Умисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду;
5. Безгосподарське використання земель;
6. Проектування чи експлуатація споруд без систем захисту довкілля;
7. Незаконного мисливства, рибальства, порубки лісу та інших подібних злочинів у сфері охорони та використання природних багатств.

Питання для самостійної роботи:

Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти довкілля.

2. Юридичний аналіз деяких кримінальних правопорушень проти екологічної безпеки

3. Кримінально-правова характеристика деяких кримінальних правопорушень у сфері землекористування, охорони надр, атмосферного повітря.

4. *Кримінальні правопорушення у сфері охорони водних ресурсів: юридичний аналіз деяких складів кримінальних правопорушень.*

5. *Кримінально-правова характеристика деяких кримінальних правопорушень у сфері лісовикористання, захисту рослинного і тваринного світу.*

6. *Відмежування кримінальних правопорушень проти довкілля від кримінальних правопорушень проти власності.*

Завдання 1

Ознайомтесь з Постановою Пленуму Верховного Суду України "Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля" від 10 грудня 2004 року № 17. Визначте основні положення цієї постанови та їх значення для кваліфікації злочинів проти довкілля.

Завдання 2

Підготуйте юридичний аналіз складу кримінального правопорушення, передбаченого статтею 246 Кримінального кодексу України (Незаконна порубка або незаконне перевезення, зберігання, збут лісу). Визначте елементи цього складу та обставини, що можуть вплинути на кваліфікацію діяння.

Завдання 3

Досліджуйте випадок безгосподарського використання земель, що призвело до деградації ґрунтів. Визначте, які кримінальні правопорушення можуть бути вчинені внаслідок такого використання та які санкції передбачені за їх вчинення.

Література (Основна: 1, 2, 3, 6. Допоміжна: 9, 11, 12, 13, 14, 15, 18, 20, 21, 26, 28, 29, 30, 31, 34, 35, 36, 38, 40, 41, 45, 46, 47).

МОДУЛЬ 2

Тема 10. Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки

План заняття:

1. Відповідальність за участь у злочинних угрупованнях та їх діяльності.
2. Оцінка незаконних дій зі зброєю, боеприпасами, вибуховими, радіоактивними та іншими небезпечними речовинами

Питання для самостійної роботи:

1. Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти громадської безпеки.
2. Юридична характеристика окремих складів кримінального правопорушення.
3. Створення злочинної організації терористичної групи та інших злочинних об'єднань, участь у них та у кримінальних правопорушеннях, що вчиняються ними чи пов'язані з ними.
4. Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами чи радіоактивними матеріалами.
5. Порушення різних правил, що забезпечують громадську безпеку.

Завдання 1

Розв'яжіть задачі:

1. Олексій, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, без відповідного дозволу зберігав вдома пістолет та боеприпаси до нього. Під час обшуку правоохоронці виявили зброю та боеприпаси. Визначте, які кримінальні правопорушення вчинив Олексій та які санкції йому загрожують відповідно до Кримінального кодексу України.
2. Група осіб, діючи за попередньою змовою, організувала незаконний обіг вибухових речовин, зберігаючи їх у підвальному приміщенні житлового будинку. Під час перевірки правоохоронці виявили вибухові речовини та затримали осіб. Визначте, які кримінальні правопорушення були вчинені та які санкції передбачені за їх вчинення.

Завдання 2

Ознайомтеся з Постановою Пленуму Верховного суду України «Про судову практику в справах про бандитизм» (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-95#Text>) та опрацюйте її.

Література (Основна: 1, 2, 3, 6. Допоміжна: 9, 11, 12, 13, 20, 21, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 34, 36, 38, 39, 41, 45, 46, 47).

Тема 11. Кримінальні правопорушення проти безпеки виробництва

План заняття:

Кваліфікація злочинів проти безпеки виробництва в різних галузях та особливості суб'єктів цих правопорушень.

Питання для самостійної роботи:

- 1. Поняття кримінальних правопорушень проти безпеки виробництва та їх види.*
- 2. Кримінальні правопорушення у сфері безпеки праці;*
- 3. Інші кримінальні правопорушення у сфері безпеки виробництва.*

Завдання 1

Розв'яжіть задачу:

На підприємстві, що займається виготовленням будівельних матеріалів, начальник зміни доручив працівникові працювати на несправному верстаті, попри попередження про можливу небезпеку. Внаслідок цього стався нещасний випадок: працівник отримав тяжкі тілесні ушкодження. *Здійсніть кваліфікацію цього діяння за статтями КК України.*

Завдання 2

Прочитайте статтю 271 КК України (Порушення вимог законодавства про охорону праці) та проаналізуйте:

1. Які дії або бездіяльність можуть вважатися порушенням вимог охорони праці?
2. Які наслідки передбачені для цього злочину?
3. Які особи можуть бути суб'єктами цього кримінального правопорушення?

Література (Основна: 1, 2, 3, 5, 6. Допоміжна: 9, 11, 12, 13, 20, 21, 26, 28, 29, 30, 31, 34, 41, 45, 46, 47).

Тема 12. Кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту

План заняття:

1. Відповідальність за порушення правил руху та експлуатації водного, залізничного та повітряного транспорту службовими і іншими особами.
2. Аналіз відповідальності за порушення правил дорожнього руху різними категоріями осіб та кваліфікація угону транспортних засобів.

Питання для самостійної роботи:

1. *Поняття, загальна характеристика та види кримінальних правопорушень проти безпеки руху та експлуатації транспорту.*
2. *Кримінально-правова характеристика окремих складів кримінальних правопорушень, які вчиняються на залізничному, водному чи повітряному транспорті..*
3. *Юридичний аналіз деяких кримінальних правопорушень, які вчиняються на автомобільному і міському електротранспорті.*
4. *Аналіз юридичних складів кримінальних правопорушень, що пов'язані з порушенням чинних на транспорті правил та в пошкодженні магістральних трубопроводів.*

Завдання 1

Розв'яжіть задачу:

Машиніст потягу, під час керування на залізничній ділянці, перевищив встановлену швидкість. Унаслідок цього стався схід із рейок вагонів, що перевозили небезпечні вантажі, призвівши до значних екологічних наслідків. *Чи є дії машиніста кримінальним правопорушенням?*

Завдання 2

Розв'яжіть задачу:

Водій вантажного автомобіля, перевищуючи швидкість, вїхав у міст, висота якого була нижчою за висоту його транспортного засобу. Унаслідок зіткнення зруйнувалася частина конструкції мосту, що спричинило припинення залізничного руху на цій ділянці та суттєві матеріальні збитки.

Під час судового розгляду було встановлено, що водій не ознайомився з дорожніми знаками, які вказували на обмеження висоти транспортного засобу. Водночас роботодавець не забезпечив транспортний засіб технічними засобами для моніторингу висоти вантажу. *Визначте, чи є дії водія кримінальним правопорушенням. Кваліфікуйте їх відповідно до статей Кримінального кодексу України.*

Література (Основна: 1, 2, 3, 6. Допоміжна: 9, 11, 12, 13, 20, 21, 26, 28, 29, 30, 31, 34, 41, 45, 46, 47).

Тема 13. Кримінальні правопорушення проти громадського порядку та моральності

План заняття:

1. Відповідальність за участь в групових порушеннях громадського порядку.
2. Кваліфікація хуліганства і різних його проявів.
3. Відповідальність за наругу над могилою.
4. Особливості кваліфікації злочинів проти моральності.
5. Втягування неповнолітніх у злочинну діяльність

Питання для самостійної роботи:

1. Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти громадського порядку та моральності

2. Юридична характеристика окремих складів кримінального правопорушення.

Завдання 1

Під час масового заходу (футбольного матчу) група осіб почала провокувати інших учасників на агресивну поведінку, вигукуючи нецензурні вирази та використовуючи піротехнічні засоби. Унаслідок їхніх дій виникли заворушення, під час яких було пошкоджено майно стадіону, а також завдано тілесних ушкоджень двом охоронцям.

Серед учасників заворушення був 16-річний хлопець, якого дорослі учасники підбурювали до активної участі, обіцяючи винагороду. Кваліфікуйте дії учасників заворушень відповідно до статей КК України. Проаналізуйте особливості кваліфікації дій 16-річного хлопця та дорослих осіб, які підбурювали його до правопорушення.

Завдання 2

Дослідіть, як судова практика розмежовує групове порушення громадського порядку (ст. 293) та хуліганство (ст. 296). Наведіть приклади із судових рішень.

Література (Основна: 1, 2, 3, 5, 6. Допоміжна: 9, 11, 12, 13, 20, 21, 26, 28, 29, 30, 31, 34, 41, 45, 46, 47).

Тема 14. Кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення

План заняття:

1. Кваліфікація злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

2. Особливості відповідальності за незаконні дії з наркотиками з метою збуту і без мети збуту.
3. Відповідальність за злочини відносно неповнолітніх.

Питання для самостійної роботи:

1. Загальна характеристика кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення
2. Юридична характеристика окремих складів кримінального правопорушення.
3. Кримінальні правопорушення, пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів та інших предметів, небезпечних для здоров'я населення
4. Кримінальні правопорушення, пов'язані з незаконним заволодінням наркотичними засобами, а також обладнанням, призначеним для їх виготовлення.
5. Кримінальні правопорушення, пов'язані з незаконним вживанням наркотичних і одурманюючих засобів, а також допінгу.
6. Інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення.

Завдання 1

Поліція затримала громадянина, який у своєму будинку виготовляв наркотичні речовини для власного вживання, використовуючи обладнання, придбане в мережі Інтернет. Під час обшуку було знайдено значну кількість наркотичних речовин, які, згідно з експертизою, перевищували розмір, необхідний для особистого вживання.

У ході розслідування було встановлено, що затриманий раніше передавав наркотичні речовини неповнолітньому сусідові в обмін на технічну допомогу у виготовленні. Кваліфікуйте дії

Завдання 2

Проаналізуйте Постанову Пленуму Верховного суду України № 4 від 26.04.2002 року «Про судову практику в справах

про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів»

Література (Основна: 1, 2, 3, 6. Допоміжна: 9, 11, 12, 13, 20, 21, 26, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 38, 40, 41, 45, 46, 47).

Тема 15. Кримінальні правопорушення у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації

План заняття:

1. Кримінальна відповідальність за порушення недоторканності державних кордонів, її особливості.

2. Особливості кримінальної відповідальності за ухилення від призову на строкову військову службу, від призову за мобілізацією, ухилення від військового обліку або спеціальних зборів.

Питання для самостійної роботи:

1. Загальна характеристика кримінальних правопорушень у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації

2. Юридична характеристика окремих складів кримінального правопорушення.

Література (Основна: 1, 2, 3, 5, 6, 8. Допоміжна: 9, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 26, 28, 29, 30, 31, 34, 35, 37, 40, 41, 45, 46, 47).

Тема 16. Кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів

План заняття:

1. Кримінальна відповідальність за злочини відносно державних символів.

2. Кваліфікація злочинів проти представників влади, громадськості і правоохоронних органів.

3. Кримінальна відповідальність за примушування до виконання чи невиконання цивільно - правових зобов'язань і самоуправство.

4. Кваліфікація злочинів про незаконні дії відносно печаток, штампів, документів.

Питання для самостійної роботи:

1. *Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян*

2. *Юридична характеристика окремих видів кримінального правопорушення.*

3. *Кримінальні правопорушення у сфері використання державних символів.*

4. *Кримінальні правопорушення, пов'язані із перешкоджанням діяльності організацій та об'єднань громадян*

5. *Кримінальні правопорушення проти представників влади, працівників правоохоронних органів, членів громадських формувань*

6. *Кримінальні правопорушення у сфері використання документів і засобів отримання інформації*

7. *Інші кримінальні правопорушення проти авторитету держави і діяльності об'єднань громадян*

Завдання 1

Громадянин К. публічно в соціальній мережі розмістив відео, де він псує прапор України, супроводжуючи свої дії образливими висловлюваннями на адресу державної символіки. Пізніше з'ясувалося, що К. раніше намагався залякати журналістку, яка писала критичні статті про місцеву владу, та примушував її припинити свою професійну діяльність, погрожуючи розпробою з її родиною.

Під час обшуку в будинку К. правоохоронці виявили підроблені документи, які К. використовував для отримання державної субсидії.

Завдання 2

Знайдіть судові рішення за статтями 338 (наруга над державними символами), 345-1 (погроза або насильство щодо журналіста) та 358 (підроблення документів) КК України.

Література (Основна: 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8. Допоміжна: 9, 10, 11, 12, 13, 20, 21, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 33, 34, 41, 44, 45, 46, 47).

Тема 17. Кримінальні правопорушення у сфері використання електронно – обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку

План заняття:

1. Кваліфікація правопорушень у сфері використання електронно – обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку.

2. Несанкціоноване втручання в роботу інформаційних (автоматизованих), електронних комунікаційних, інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних мереж

3. Створення з метою протиправного використання, розповсюдження або збуту шкідливих програмних чи технічних засобів, а також їх розповсюдження або збут

4. Несанкціоновані збут або розповсюдження інформації з обмеженим доступом, яка зберігається в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або на носіях такої інформації

5. Несанкціоновані дії з інформацією, яка оброблюється в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації, вчинені особою, яка має право доступу до неї

Питання для самостійної роботи:

1. *Поняття кримінальних правопорушень у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж та їх загальна характеристика*

2. Види кримінальних правопорушень у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж та юридичний аналіз окремих складів кримінального правопорушення.

Література (Основна: 1, 2, 3, 6, 8. Допоміжна: 9, 11, 12, 13, 20, 21, 26, 28, 29, 30, 31, 34, 41, 45, 46, 47).

Тема 18. Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг

План заняття:

1. Поняття та види кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності.

2. Кримінальні правопорушення у сфері професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг.

3. Відповідальність за кримінальні правопорушення у сфері службової та професійної діяльності та особливості їх кваліфікації.

Питання для самостійної роботи:

1. *Загальна характеристика кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг.*

2. *Особливості суб'єкта цих кримінальних правопорушень*

3. *Юридична характеристика окремих складів кримінального правопорушення.*

Завдання 1

Під час проведення перевірки державним аудитором було встановлено, що керівник комунального підприємства З. уклав договір з приватною компанією про виконання ремонтних робіт, завідомо знаючи, що компанія належить його родичу і не має необхідної ліцензії. У подальшому компанія не виконала частину робіт, але підписала акти виконаних робіт і отримала повну оплату за контрактом.

Одночасно, під час видачі ліцензії на торгівлю алкогольними напоями, працівник Центру надання адміністративних послуг М. вимагав від підприємця неправомірну вигоду за прискорення оформлення документів, що було зафіксовано правоохоронними органами. Кваліфікація дій керівника комунального підприємства 3.

Завдання 2

Випишіть з примітки до статті 45 КК України корупційні кримінальні правопорушення. Чим вони відрізняються від кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією.

Література (Основна: 1, 2, 3, 5, 6. Допоміжна: 9, 11, 12, 13, 20, 21, 26, 28, 29, 30, 31, 34, 41, 45, 46, 47).

Тема 19. Кримінальні правопорушення проти правосуддя

План заняття:

1. Кваліфікація злочинів, які вчиняються службовими особами правоохоронних органів і органів правосуддя.
2. Кримінальна відповідальність за злочини, що виражають неповагу до правоохоронних і судових органів.
3. Відповідальність за злочини, що вчиняються засудженими.
4. Кваліфікація злочинів відносно захисника.

Питання для самостійної роботи:

1. Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти правосуддя.
2. Юридична характеристика окремих складів кримінального правопорушення проти правосуддя.

Література (Основна: 1, 2, 3, 5, 6. Допоміжна: 9, 11, 12, 13, 20, 21, 26, 28, 29, 30, 31, 34, 41, 45, 46, 47).

Тема 20. Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення)

План заняття:

1. Кримінально-правова характеристика військових злочинів.
2. Кримінальна відповідальність за невиконання наказу, непокору, незаконні дії щодо начальника.
3. Кримінально-правова характеристика самовільного залишення частини, дезертирства і ухилення від військової служби, відмінність між ними.
4. Відповідальність за військові злочини проти власності.
5. Кваліфікація злочинів проти вимог і правил військових статутів.

Питання для самостійної роботи:

1. Загальна характеристика військових кримінальних правопорушень.
2. Юридична характеристика окремих складів кримінального правопорушення.
3. Кримінальні правопорушення проти порядку підлеглості і військової честі.
4. Кримінальні правопорушення проти порядку проходження військової служби.
5. Кримінальні правопорушення проти порядку користування військовим майном і його зберігання.
6. Кримінальні правопорушення проти порядку експлуатації військової техніки.
7. Кримінальні правопорушення проти порядку несення бойового чергування та інших спеціальних служб.
8. Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку збереження військової таємниці.
8. Військові службові кримінальні правопорушення.
9. Кримінальні правопорушення проти порядку несення служби на полі бою і в районі воєнних дій.

10. Кримінальні правопорушення проти законів і звичаїв війни.

Завдання 1

Дайте відповіді на запитання

Чим відрізняється склад кримінального правопорушення «самовільне залишення частини» від «дезертирства»?

Які обставини можуть обтяжувати чи пом'якшувати відповідальність за невиконання наказу?

Як довести об'єктивну сторону злочину при порушенні правил експлуатації військової техніки?

Завдання 2

Ознайомтесь із вироком суду, що стосується військових злочинів (знайти можна через Єдиний державний реєстр судових рішень).

Проаналізуйте обставини справи та дайте відповіді на запитання:

1. Яке саме кримінальне правопорушення було вчинене?
2. Який склад злочину (об'єкт, суб'єкт, об'єктивна та суб'єктивна сторони)?
3. Які докази використовувались для доведення вини?
4. Чи є в рішенні суду згадки про обставини, що пом'якшують чи обтяжують відповідальність?

Література (Основна: 1, 2, 3, 6. Допоміжна: 9, 11, 12, 13, 20, 21, 26, 28, 29, 30, 31, 34, 41, 45, 46, 47).

Тема 21. Кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку

План заняття:

1. Поняття, загальна характеристика та види злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.

2. Кримінальна відповідальність за порушення правил та звичаїв війни за найманство.

3. Геноцид та екоцид.

Питання для самостійної роботи:

1. Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.

2. Юридична характеристика окремих складів кримінального правопорушення.

3. Кримінальні правопорушення проти миру.

4. Кримінальні правопорушення проти безпеки людства.

5. Кримінальні правопорушення проти міжнародного правопорядку.

Завдання 1

Проаналізуйте положення Кримінального кодексу України щодо злочинів проти миру (наприклад, ст. 437 КК України) та відповідні положення Римського статуту Міжнародного кримінального суду (зокрема, статті, що регулюють агресію, геноцид, злочини проти людяності та воєнні злочини).

Зверніть увагу на: 1. Визначення злочинів (склад злочину, особливості об'єкта і суб'єкта). 2. Відмінності у формулюваннях понять. 3. Способи притягнення до відповідальності.

Оформіть результати у вигляді таблиці або схеми.

Література (Основна: 1, 2, 3, 6, 8. Допоміжна: 9, 11, 12, 13, 20, 21, 26, 28, 29, 30, 31, 34, 41, 45, 46, 47).

Тема 22. Нове кримінальне законодавство та постанови Верховного Суду України

План заняття:

1. Огляд нових норм у кримінальному законодавстві — розгляд змін та доповнень до Кримінального кодексу України, які

стосуються питань відповідальності, злочинів, покарань та інших аспектів кримінальної юстиції.

2. Аналіз постанов Верховного Суду — дослідження та роз'яснення правових позицій, висловлених у постановах Верховного Суду України.

Завдання 1

1. Виберіть постанову Верховного Суду, яка роз'яснює застосування нової норми Кримінального кодексу. На основі цієї постанови створіть короткий кейс із практики (опис ситуації, фабула справи). Завдання: Провести аналіз кейсу. Визначити, як норма застосовувалася на практиці. Сформулювати власну правову позицію, базуючись на висновках Верховного Суду.

2.

Завдання 2

Порівняйте визначення поняття «кримінальне правопорушення» у чинному КК України та в проєкті КК України. Які зміни пропонуються в понятті злочину? Чи спрощуються або ускладнюються критерії кваліфікації? Оцініть обґрунтованість змін та їх вплив на правозастосування.

Проаналізуйте зміни в структурі Особливої частини КК України. Які нові розділи або глави передбачені в проєкті КК України? Чи змінено систематизацію складів злочинів? Наведіть приклади злочинів, які було додано, усунуто або суттєво змінено.

Порівняйте підходи до визначення покарань. Як у проєкті КК України змінено систему покарань? Чи є нові види покарань, яких не передбачено у чинному КК?

Література (Основна: 1, 2, 3, 6. Допоміжна: 9, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 31, 34, 41, 45, 46, 47).

САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Самостійна робота сприяє кращому засвоєнню здобувачами освіти матеріалу з освітньої компоненти

«Кримінальне право» та формуванню у них навичок та вмій одержувати додаткові знання.

Формами самостійної роботи є:

– доопрацювання матеріалів лекцій та опрацювання літератури, що пропонується до вивчення по темах навчальної дисципліни;

– підготовка до практичних (семінарських) занять, виконання завдань по темах практичних занять;

– підготовка письмових відповідей на питання для самопідготовки;

– робота в інформаційних мережах;

– самостійне вивчення та складання конспектів по темах, що виносяться на самостійне вивчення.

Результативність самостійної роботи виявляється під час заслуховування та обговорення доповідей, поточного модульного контролю знань, перевірки письмових відповідей та підсумкового оцінювання успішності здобувачів освіти у сесію.

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Однією з форм організації навчального процесу в умовах кредитно-модульної системи є індивідуальна робота здобувачів освіти. Індивідуальна робота студентів з освітньої компоненти «Кримінальне право» передбачає написання есе на одну з обраних тем. Обсяг есе повинен складати приблизно 3-4 сторінки формату А4 з інтервалом 1,5 та шрифтом Times New Roman, 14 pt. Структура есе: 1. Вступ: Коротке введення у проблему, її актуальність та постановка дискусійного питання. 2. Основна частина: Аргументоване викладення власної позиції з використанням наукових джерел. Оцінка альтернативні точки зору. 3. Висновки: Підсумкові думки щодо вирішення обговорюваного питання, вказівка на можливі перспективи подальшого дослідження теми. Есе повинно базуватися на аналізі наукової літератури. Використовуйте не менше 5 наукових статей або монографій. Всі джерела, на які ви посилаєтесь, повинні бути належним чином оформлені відповідно до стандартів академічного цитування (наприклад, ДСТУ, АРА

тощо. Робота має бути написана власноруч, бути унікальною та не містити плагіату. Зокрема, заборонено використання готових текстів із джерел в інтернеті. У процесі виконання цього завдання категорично забороняється використовувати системи штучного інтелекту.

Теми індивідуальних робіт

1. Принципи кримінального права: їх сучасне розуміння та застосування в українській практиці.

2. Злочин як соціальне явище: причини, умови та наслідки вчинення злочинів.

3. Кримінальна відповідальність: суб'єкти, об'єкти, ознаки та види.

4. Покарання: цілі, види та їх ефективність у боротьбі зі злочинністю.

5. Інститут пом'якшення та звільнення від кримінальної відповідальності.

6. Міжнародне співробітництво у боротьбі зі злочинністю.

7. Кримінально-правові аспекти війни: відповідальність за міжнародні злочини, воєнні злочини та злочини проти людяності.

8. Криміналізація та декриміналізація окремих діянь: сучасні тенденції та їх вплив на боротьбу зі злочинністю.

9. Порівняльний аналіз кримінального законодавства України з законодавством інших країн.

10. Вплив європейської інтеграції на розвиток кримінального права України.

11. Проблеми впровадження європейських стандартів у національне кримінальне законодавство.

12. Аналіз судової практики Верховного Суду України з питань кримінального права.

13. Проблеми застосування окремих норм Кримінального кодексу України у судовій практиці.

14. Тенденції розвитку судової практики у кримінальних справах.

Питання для самостійних робіт:

1. Конституція України та кримінальне право.
2. Поняття кримінальної відповідальності та її підстава.
3. Чинне кримінальне законодавство і структура кримінального закону.
4. Чинність закону про кримінальну відповідальність у часі та просторі.
5. Поняття кримінального правопорушення і класифікація кримінальних правопорушень.
6. Об'єкт і предмет кримінального правопорушення.
7. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення.
8. Суб'єкт кримінального правопорушення.
9. Форми і види вини у кримінальному праві.
10. Необхідна оборона та умови її правомірності. Затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення. Їх розмежування.
11. Стадії вчинення умисного кримінального правопорушення.
12. Добровільна відмова при незакінченому кримінальному правопорушенні.
13. Поняття співучасті, її форми і види. Причетність до кримінального правопорушення.
14. Множинність кримінальних правопорушень.
15. Поняття, підстави і види звільнення від кримінальної відповідальності.
16. Поняття і мета покарання.
24. Поняття Особливої частини кримінального права і її значення.
25. Кваліфікація кримінальних правопорушень, вимоги до кваліфікації та її процес.
26. Кримінальні правопорушення проти життя: кримінально правова характеристика.
27. Тілесні ушкодження: кримінально правова характеристика.
28. Статеві кримінальні правопорушення: кримінально правова характеристика.

29. Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти власності.

30. Кримінально правова характеристика контрабанди.

31. Кримінально правова характеристика ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів.

32. Кримінально правова характеристика кримінальних правопорушень у сфері банкрутства.

33. Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами: кримінально правова характеристика і відмежування від суміжних кримінальних правопорушень.

34. Кримінальні правопорушення, предметом яких є радіоактивні матеріали: кримінально правова характеристика.

35. Порушення вимог законодавства про охорону праці.

36. Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами: кримінально правова характеристика і відмежування від суміжних кримінальних правопорушень.

37. Хуліганство: кримінально правова характеристика і відмежування від суміжних кримінальних правопорушень.

38. Кримінальні правопорушення, що загрожують нормальному духовному і фізичному розвитку неповнолітніх.

39. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів: кримінально правова характеристика.

40. Опір представникові влади, працівникові правоохоронного органу, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцю: кримінально правова характеристика і відмежування від суміжних кримінальних правопорушень.

41. Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності: поняття, загальна характеристика і види.

42. Зловживання владою або службовим становищем і перевищення влади або службових повноважень: кримінально правова характеристика і розмежування.

44. Кримінальні правопорушення, що посягають на конституційні права громадян у сфері правосуддя.

45. Кримінальне право Сполучених Штатів Америки (загальна характеристика).
46. Кримінальне право Великобританії (загальна характеристика).
47. Кримінальне право Федеративної Республіки Німеччини (загальна характеристика).
49. Правові аспекти вбивства.
50. Крадіжка і грабіж: кримінально правова характеристика і розбіжності.
51. Розбій і вимагання: кримінально правова характеристика і розмежування.
52. Злочини проти основ національної безпеки України

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25. Ст. 131.
3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Національного банку України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 58 Конституції України (справа про зворотню дію в часі законів та інших нормативно-правових актів): від 9 лютого 1999 р. *Офіційний вісник України*. 1999. № 7. Ст. 255.
4. Рішення Другого сенату Конституційного Суду України у справі за конституційними скаргами Крупка Дмитра Володимировича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини першої статті 81, частини першої статті 82 Кримінального кодексу України, Костіна Володимира Володимировича, Мельниченка Олександра Степановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини першої статті 82 Кримінального кодексу України та за конституційною скаргою Гогіна Віктора Івановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини

першої статті 81 Кримінального кодексу України (справа про перегляд вироку особі, караній на довічне позбавлення волі) : від 16 вересня 2021 № 6-р(П)/2021. Офіційний вісник України. 2021. № 80. Ст. 5079.

5. Про застосування амністії в Україні: Закон України від 1 жовтня 1996 № 392/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 48. Ст. 263.

6. Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 4 червня 2010 року № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-10#Text>

7. Про судову практику у справах про необхідну оборону: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0001700-02#Text>

8. Положення про порядок здійснення помилування: Указ Президента України від 21 квітня 2015 року № 223/2015. *Офіційний вісник України*. 2015. № 33. Ст. 960

Допоміжна:

9. Берзін П.С. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник: у 3 т. Київ: Дакор, 2018. Т. 1: Загальні засади. 562 с.

10. Бойчук В. Спеціальні ознаки суб'єкта злочину, передбаченого статтею 330 Кримінального Кодексу України. *Право і Безпека*. 2019. № 1. С. 53–57.

11. Буняк В. С. Європейська конвенція з прав людини та кримінальне право: наук. практ. посіб. / відп. ред. В. С. Ковальський. Київ: Юрінком Інтер, 2020. 156 с.

12. Вереша Р. В. Кримінальне право України на сучасному етапі. Загальна частина: навчальний посібник. Київ: Алерта, 2022. 612 с.

13. Вереша Р.В. Суб'єктивні елементи складу злочину: науково-практичний посібник. Київ: Правова єдність; Алерта, 2015. 88 с.

14. Вознюк А. А. Воєнний та надзвичайний стан як обставини, що впливають на кваліфікацію кримінального

правопорушення або призначення покарання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 6. С. 308–317.

15. Головічук Л. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 3. С. 263–267.

16. Горох О.П. Сучасні кримінально-правові проблеми звільнення від покарання та його відбування: монографія / за наук. ред. А.А. Музики. Київ : Дакор, 2019. 676 с.

17. Гродецький Ю.В. Стадії вчинення злочину та добровільна відмова за законодавством пострадянських держав. *Вісник Асоціації кримінального права України : електрон. наук. вид*. 2018. Вип. 2. С. 15– 48.

18. Гуторова Н. О. Кара як мета кримінального покарання. URL:

<https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b6334a2a-48cd-435b-ad11-d46998a8fd67/contentф>

19. Дербак В. В. Сутність покарання в контексті теорії детермінізму. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 3. С. 451–456.

20. Дудоров О.О. Кримінальне право: теорія і практика (вибрані праці). Київ: Ваіте, 2017. 872 с.

21. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право : навчальний посібник / за заг. ред. М. І. Хавронюка. Київ : Ваіте, 2014. 944 с.

22. Інститут покарання в кримінальному праві України : навчальний посібник / за заг. ред. О.М. Литвинова. Донецьк : Ноулідж, 2013. 214 с.

23. Кваліфікація злочинів у діяльності Національної поліції України : навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Литвинова. Харків : Константа, 2017. 448 с.

24. Колос О.В. Повторність злочинів у кримінальному праві України. Ірпінь: УДФСУ, 2018. 304 с.

25. Кравчук О., Михайленко Д. Воєнний стан як обставина, яка впливає на кваліфікацію злочину та призначення покарання. https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/48236/1/Kravchuk_Mykhaile nko_Vojennyi_stan.pdf

26. Кримінальне право України: Загальна частина:

навчальний посібник для студентів, курсантів, аспірантів, докторантів, наук.-пед. працівників юрид. фак. закл. вищ. освіти. Видання 2-ге, змінене та доповнене. Львів, 2019. 666 с.

27. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник / за заг. ред. В.М. Бесчастного та О.М. Джузи. Київ: Дакор, 2018. 386 с.

28. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник / за заг. ред. О.М. Бандурки. Харків: Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2011. 375 с.

29. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / В.Я. Тацій, В.І. Тютюгін, В.І. Борисов та ін.; за ред. В.Я. Тація, В.І. Тютюгіна, В.І. Борисова. – 6-те вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2020. 584 с.

30. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін. 5-те вид., допов. Харків: Право, 2013. Т. 1: Загальна частина. 1040 с.

31. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України /А.М. бойко, Л.П. Брич, В.К. Гришук, О.О, Дудоров та ін. /За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. 7-е вид. , переробл. та доповн.] К.: Юридична думка, 2010. 1288 с.

32. Новікова К. А. Ознаки та поняття обмежувальних заходів у Кримінальному кодексі України. Наукові дослідження. 2020. Випуск 39. С. 54–60. URL: <http://chm.onu.edu.ua/index.php/2079-6242/article/view/220501>

33. Олексюк О. В. Кримінальна відповідальність неповнолітніх: вітчизняний та міжнародний досвід // Міжнародний молодіжний науковий юридичний форум: [Матеріали форуму, м. Київ, Національний авіаційний університет, 19-20 травня 2022 р.] Том 1. Тернопіль: Вектор, 2022. С. 265–267.

34. Орловський Р.С. Теоретичні та методологічні проблеми інституту співучасті у кримінальному праві України: монографія. Харків: Право, 2019. 624 с.

35. Панов М. Кримінальна відповідальність: поняття, принципи, підстава. Право України. 2012. № 8. С. 249–260. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/6311/1/Panov_249_2

59.pdf

36. Плашовецький О. А. Поняття віку особи та його диференціація в кримінальному праві. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. 2013. Випуск 10. С. 389–392. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzlubp_2013_10_96

37. Пономаренко Ю.А. Загальна теорія визначення караності кримінальних правопорушень: монографія. Харків: Право, 2020. 720 с. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/18747/1/Ponomarenko-2020.pdf>

38. Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо удосконалення видів кримінальних покарань: Закон України № 3342-IX від 23.08.2023. Офіційний сайт Верховної ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3342-IX#Text>

39. Проект Кримінального кодексу України станом на 14.10.2023 рік. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/>

40. Сліпачик А. І. Людська гідність, як фундаментальна основа і практичний інструмент «права на надію» у кримінальному праві. Journal «ScienceRise:JuridicalScience». 2021. № 4 (18). С. 23–30.

41. Справа «Петухов проти України», Заява № 41216/13. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_d98#Text

42. Сухонос, В.В. Кримінальне право України. Особлива частина: підручник / В.В. Сухонос, Р.М. Білоконь, В.В.Сухонос (мол.) / за заг. ред. доктора юрид. наук, проф. В.В. Сухоноса. Суми: ПФ "Видавництво "Університетська книга", 2020. 672 с.

43. Тимофєєва Л. Ю. Гуманістична парадигма: досвід, виклики та перспективи кримінального права України: монографія / Л. Ю. Тимофєєва. Харків: Право, 2020. 280 с.

44. Тютюгін В. І. Судимість як один із засобів кримінальної відповідальності. Вісник Асоціації кримінального права України. 2022. № 2 (18). С. 211–250.

45. Тютюгін В.І. Призначення покарання за сукупністю злочинів / Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 17: Кримінальне право. Харків, 2017. С. 803–805.

46. Українське кримінальне право. Загальна частина: підручник / за ред. В.О. Навроцького. Київ : Юрінком Інтер, 2013. 711 с.

47. Фріс П.Л. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник. Вид. 3-тє, допов. і перероб. Одеса: Фенікс, 2018. 394 с.

48. Шеховцова Л.І. Деякі проблемні питання призначення неповнолітнім таких видів покарань, як штраф та громадські роботи. Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. 2020. № 1. С. 226–230.